

BOLONYA: DEL CONFLICTE A LA PARTICIPACIÓ

Josep Bonil Universitat Autònoma de Barcelona josep.bonil@uab.cat	Neus González Monfort Universitat Autònoma de Barcelona neus.gonzalez@uab.cat
--	--

Text de la comunicació

La present comunicació té un caràcter bàsicament descriptiu. En ella es vol mostrar l'experiència de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB en la gestió del conflicte que ha emergit durant el curs 2008-09. Un conflicte que ha tingut com a detonant la implementació dels nous graus dins del nou marc universitari derivat de les directrius de Bolonya, però que pensem té arrels molt més profundes. Per fer-ho es presenten en primer lloc alguns antecedents, seguidament l'experiència concreta, i finalment algunes de les conclusions a les que hem arribat.

Objectius :

- Mostrar una experiència de treball conjunt entre les persones que formen el col·lectiu de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB per abordar el conflicte derivat de l'aplicació dels nous graus pel curs 2009-2010.
- Aportar un conjunt de reflexions sobre les relacions que s'estableixen entre els diferents col·lectius que formen la Facultat.
- Mostrar una manera d'abordar el conflicte en la comunitat universitària.

Antecedents

El curs 2008-09 ha estat un curs convuls a la universitat. En el cas concret de la UAB, aquesta conflictivitat s'agreuja amb els fets esdevinguts a la Facultat de Filosofia i Lletres durant el curs 2007-08 i els expedients a alguns dels alumnes implicats. En el cas de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB, l'alumnat ha portat a terme un gran nombre d'accions informatives, accions formatives i dos ocupacions dels espais de la Facultat. Segurament, les ocupacions han estat les accions amb més impacte en tots els estaments de la comunitat universitària (PDI, PAS i estudiants). Aquestes ocupacions es van desenvolupar durant el primer trimestre del curs quan es van aturar les classes durant dos setmanes (es van ocupar la major part de les aules) i durant el segon trimestre, quan es va aturar l'activitat administrativa durant tres dies (es van ocupar els espais del Deganat, Gestió econòmica i acadèmica, SLIPI i despatxos), però en canvi aquest cop no es van ocupar els espais de caràcter docent (aules, gimnasos, sales...) fent que no s'alterés l'activitat acadèmica.

Experiència concreta

Davant d'aquesta situació i de les diferents reunions, assemblees i negociacions que es van dur a terme, un grup de professors de la Facultat va plantejar la iniciativa d'establir ponts de diàleg amb l'alumnat protagonista d'aquestes accions.

Després de diverses trobades es va decidir -de forma consensuada- portar a terme una "Jornada de Diàleg sobre el model de Bologna". Es pretenia crear un espai de trobada entre PAS, alumnat i professorat que, fora dels canals institucionals, permetés intercanviar punts de vista sobre la situació de la Facultat i afavorir la comprensió de la diversitat de posicionaments que es donaven de forma simultània a la Facultat. Per preparar la Jornada es va formar una "Comissió" mixta PAS, alumnat i professorat.

Aquesta comissió va constituir un punt de trobada de les visions molt diverses sobre la situació de la universitat, visions -que sense ser enfrontades en moltes ocasions- presentaven una distància insalvable. Aquest fet va comportar la cerca dels punts en comú per part dels participants i una àmplia obertura a la visió dels altres que va fer que els documents que es van anar elaborant representessin més aviat una suma d'aportacions que el resultat d'un consens.

Els punts inicials del treball van consistir en determinar la data, el format del treball i els continguts bàsics a tractar. Finalment es va concretar en una Jornada d'un dia de durada a desenvolupar el 19 de maig de 2009 en el que el treball es desenvoluparia en cinc espais:

1. La benvinguda: una presentació conjunta de la Jornada.
2. El debat: un espai de debat en petits grups organitzats per tres eixos temàtics:
 - a. Econòmic-polític
 - b. Organitzatiu-institucional
 - c. Acadèmic-formatiu
3. El dinar: un dinar de carmanyola
4. Altres llenguatges: un espai de treball comú de caràcter artístic.
5. I ara què?: les conclusions

Tota la Jornada es va recolzar en un conjunt de textos elaborats de forma conjunta per l'alumnat i el professorat. Els textos responen a la manera que cada col·lectiu entén la situació de la Universitat. Hem adjuntat aquests textos doncs reflecteixen de forma clara els diferents posicionaments i visions entorn de Bologna.

(a) La benvinguda: una presentació conjunta de la Jornada.

El text de benvinguda llegit pel professorat va ser el que a continuació es presenta. L'alumnat va improvisar, però va ratificar la idea central del següent text:

La benvinguda a tothom!

Gràcies per l'assistència, la participació i la implicació del professorat i estudiants En diàleg.

Abans de començar voldria fer una mica de memòria i destacar alguns fets que ens han portat a aquesta "I Jornada en diàleg":

-1999 s'aprova el tan nomenat "Pla Bolonya"

-2004 i al 2005 s'inicien els "plans pilot" a la Facultat de CCEE, cosa que ha donat lloc a reunions + comissions + trobades + avaluacions + noves metodologies + canvis + innovacions + un llarg etcètera.

-setembre 2007 s'inicia el disseny de l'arquitectura dels "nous graus". Sembla que per fi passarem de 3 a 4 anys en els estudis de mestre! Una demanda de fa més de vint anys!

-setembre 2008 es comença a donar contingut al 1r curs de totes les noves titulacions

-octubre 2008 hi ha el referèndum per la "moratòria", dels estudiants

-novembre 2008 hi ha l'**ocupació** dels mòduls i s'atura l'activitat acadèmica

-març 2009 hi ha l'**ocupació** de l'edifici del deganat i s'atura l'activitat administrativa (3 dies)

-30 març 2009 hi ha la **junta extraordinària** per la "moratòria"

-abril 2009:

- S'inicia la dinàmica d'estar "**EN DIÀLEG**" permanent i constant,
- Es consolida la voluntat d'estar "**EN CONTACTE**" per parlar,
- Apareix la necessitat d'estar "**EN INTERCANVI**" per acostar llenguatges i punts de vista

-també hi ha les **pernoctacions** (3 nits)

-maig 2009 es consuma la iniciativa de "**TROBAR UN TEMPS I UN ESPAI EN COMÚ**": es decideixen les comissions, es decideix el dia i la dinàmica, s'elaboren els textos que han d'emmarcar i iniciar el debat, es decideix com serà el dinar... de carmanyola, s'accepta l'activitat que ens ha de permetre reflexionar-hi amb altres llenguatges, es fa la difusió.

I ja estem aquí!

Ha estat un **procés**

- amb ritmes molt diversos, amb tempos molt diferents... uns llargs i dilatats en el temps, i uns altres intensos i breus en el moment
- amb mirades molt diverses i divergents
- amb llenguatges molt diferents: polítics, gestors, tècnics, professors, estudiants...
- amb interessos molt desiguals: uniformització? homogeneïtat? estandarització? privatització? excel·lència? qualitat? recerca? docència?
- des de perspectives vàries: algunes més distants, algunes més properes
- amb un joc d'escalles simultani: la globalització, la crisi econòmica, Europa, Espanya, Catalunya, Universitat, UAB, Facultat...

és, serà **un procés complex**, i per tant caldrà invertir en diàleg, en intercanvi, en espais comuns, es temps simultanis, caldrà potenciar la mediació, la gestió compartida i la participació de tots els agents, de tots els protagonistes.

Espero –esperem!- que aquesta Jornada sigui un punt, però no un punt i final d'aquest procés, sinó un **punt i seguit**. Aquest curs s'acaba, però al setembre comença el 2009-2010 i hem de pensar **com continuar amb aquest procés iniciat –si volem!-** i com gestionar els **nous graus**, el **joc d'escalles** o els **interessos**. **Gràcies** per ser-hi aquí, gràcies per participar, i esperem que d'aquesta **I Jornada en diàleg surtin idees i propostes per continuar caminant**.

Aquest text ja constituïa un posicionament de partida –per part del professorat- respecte de la voluntat de treballar-hi plegats.

(b) El debat: un espai de debat en petits grups organitzats per tres eixos temàtics:

El treball en petits grups es va organitzar a partir d'uns textos elaborats de forma conjunta entre l'alumnat i el professorat. Aquests textos tenien per objectiu afavorir el debat entre els participants en cada grup. Es va destinar un temps aproximat de 1h30' a cada grup. Dins de cada grup dos persones feien les funcions coordinadora i relatora per poder elaborar unes conclusions finals. Aquestes persones també eren un membre del professorat i un de l'alumnat.

El text corresponent al grup Econòmic-polític va ser el següent:

Moltes preguntes i poques respostes

La construcció de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior ha generat molta controvèrsia entre defensors i detractors. Per als defensors la construcció d'aquest espai i les reformes que l'acompanyen (nova estructura, nova metodologia docent) representa un escenari ple

d'oportunitats per avançar cap a un millor model d'universitat¹. Per als detractors, l'aplicació d'aquest espai està ple d'amenaques que situaran la universitat pública en un paper subordinat als interessos mercantils i la farà més selectiva i més injusta socialment². És veritat que hi ha molts matisos i que és possible trobar posicions intermèdies però quan es polaritza el debat es perden aquests matisos i tot queda amb un NO o amb un SI. Precisament, un dels objectius d'aquest espai de reflexió és analitzar tots aquests matisos, i ho farem a través de la formulació de preguntes per al debat.

- Es parla molt de la globalització i una de les seves conseqüències més clares, l'augment de la competitivitat entre països i regions. Fins a quin punt és irreversible, inevitable, desitjable aquest procés?
- Una altra de les conseqüències de la globalització és la pèrdua de sobirania dels estats. En la política econòmica sembla clar (el cas de l'euro), però vol dir això que els estats han deixat de ser un actor polític rellevant? Com és que el govern espanyol ha decidit que el grau són 4 anys quan el "model" europeu són 3?
- Es diu molt que avancem/hem d'avançar cap a la societat del coneixement, i que les economies basades en el coneixement i en la innovació seran les que podran competir millor i crear més riquesa, i per això la inversió en educació és fonamental. Però també es parla de la necessitat de cohesió social i de la importància de l'educació per superar les desigualtats socials (per exemple, la bretxa digital). Es pot trobar un equilibri entre aquestes dues funcions de l'educació?
- En aquest nou context la funció de la universitat també està sotmesa a canvis. Ha de tenir la universitat (pública) un objectiu humanista, de creació i difusió de coneixement, o ha de formar part del sistema de formació professional en la seva vessant d'ensenyament superior? Són excloents o poden ser complementaris aquests dos objectius?

Frases per pensar:

"Els estudiants tenen raó en una cosa: en el grau aquest de Bolonya, que fa graus generalistes i després màsters, hi ha un risc de que alguns esdevinguin de difícil accés per raons econòmiques... M'agradaria iniciar una línia de crèdit-salari (beca-préstec)... Empresa i universitat han d'anar de bracet... La gent demana un préstec per al pis, però no ho fa per formar-se?". Josep Huguet, Conseller d'Innovació, Universitats i Empresa.

"Debemos acercar la universidad y la investigación al mundo de la empresa. la clave está en demostrarles que hacemos investigación de calidad y orientada a sus intereses... Las humanidades tienen que implicarse mucho más en el campo científico y tecnológico" (Cristina Garmendia, Ministra de Ciència i Innovació 2008-09).

"Es fa un esment especial del fet que les aportacions del Govern de la Generalitat s'han de limitar a l'oferta universitària que es presta amb caràcter no empresarial, en previsió de la liberalització d'aquest sector en el marc de les negociacions en el si de l'Organització Mundial del Comerç." (Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'universitats de Catalunya, pàg. 3326).

"El capital humano constituye un factor de producción básico para la actividad económica que, como otros factores productivos constituidos por el sector servicios –transporte, telecomunicaciones, servicios tecnológicos– constituye la base para que la actividad empresarial se desarrolle en condiciones de competitividad adecuadas. La educación también adquiere gran relevancia como factor para atraer inversión directa extranjera en actividades de alto contenido tecnológico y valor añadido. Su desarrollo es, por tanto, de una gran relevancia, debiendo

¹ Òbviament, aquesta és la posició oficial, que es deriva de la declaració de Bolonya de l'any 1999 i dels successius posicionaments de les institucions europees i dels ministeris i conselleries del ram. Un resum de les raons a favor del pla Bolonya i de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior es pot trobar a la carta oberta de l'ex-rector de la UAB Lluís Ferrer als estudiants feta al novembre del 2008 (<http://www.uab.es/servlet/Satellite?c=Page&cid=1200990218016¬iciaid=1227599180543&pagename=UAB%2FPage%2FtemplatePageNoticiaDivsDetallImprimir>).

² Hi ha un recull força exhaustiu dels arguments contra Bolonya al llibre La cara fosca de Bolonya (http://assembleapdipas.universidadpublica.net/sites/default/files/La_Cara_Fosca_de_Bolonya.pdf)

conocerse cómo se encuadra el sector de la educación en las negociaciones de servicios de la Organización Mundial del Comercio (OMC).

[...] El sector de la educación se encuentra dentro del ámbito de aplicación del AGCS [Acord General sobre el Comerç de Serveis (OMC, 1995)] en el caso de que junto a la actividad pública se permita también el ejercicio de la actividad privada en la prestación de los servicios de la educación.

[...] La liberalización del comercio de servicios puede proporcionar un entorno adecuado para un desarrollo eficiente y competitivo de los servicios, siendo también una vía de atracción de conocimientos y tecnología. El sector servicios se convierte así en un elemento fundamental para garantizar la competitividad global de la economía.” (Foro ANECA: “La OMC y la educación superior”

El text de l'àmbit Organitzatiu-institucional va ser:

Els fenòmens, naturals i socials, s'expliquen per la relació entre multitud de causes i efectes que es donen en diferents escales. En el cas de la Comunitat Universitària podem senyalar les escales: Individu, Col·lectiu, Facultat, Universitat, Estat, Internacional... Amb la intervenció de múltiples agents en cadascuna de les escales i la participació d'alguns que fins i tot desconexem.

Totes les persones que formem part de la Comunitat Universitària som agents en el procés de construcció de la universitat. Això implica que d'una o un altre forma som participants d'aquest procés.

En aquest punt emergeix el concepte de participació. Un concepte que té una definició complexa derivada de multitud de factors que prenen forma en cadascuna de les escales en les que es participa.

La participació està mediatitzada per molts elements. A tall d'exemple es pot senyalar:

- La institució en la que es participa.
- L'escala en la que es focalitza la participació.
- Les característiques específiques del context.
- Les normatives i regles que regulen els espais de relació entre els individus.
- Els ritmes temporals dels esdeveniments.
- Els interessos de cadascun dels individus que formen la comunitat.
- ...

Per això la resposta a la pregunta Què és la participació? No és simple. Necessita d'una reflexió de caràcter complex.

- És la participació un procés que afavoreix que es llencin bones preguntes al medi?
- La participació busca resultats específics o bé simplement desestabilitzar el medi per a que s'autoorganitzi cercant una nova situació?
- Quines diferències trobaríem entre un model de participació que prengui com a eix l'acció tangible i un altre que prengui com a eix el desequilibri cognitiu?
- És un desequilibri cognitiu una acció en si mateix?

Què implica plantejar-nos la participació en les institucions universitàries?

Per abordar aquest repte podem prendre com a punt de partida el guió següent:

1. Què és la participació? Debateu si en les següents situacions hi ha participació, com s'efectua...
 - a) Un infant arriba al seu centre d'esplai. Les monitores han preparat una gimcana, ell hi juga i s'ho passa molt bé.
 - b) Un grup de 10 jubilats de Matadepera que estan farts de passar les tardes a casa avorrits decideixen fundar l'associació "camp per córrer" i organitzar sortides i activitats.
 - c) Una empresa reuneix de manera informal els seus treballadors un cop al mes per informar-los de la situació de l'empresa i recollir les seves inquietuds.
 - d) Una família decideix anar a comprar sempre el pa al forn del barri.

Creus que falta alguna cosa per a que hi hagi participació?

2. Contesta a les següents preguntes en clau de participació:
 - a. Que implica plantejar-se el **model de Facultat** del futur?
 - b. Que implica plantejar-se l'**estructura dels estudis universitaris** que proposa Bologna?
 - c. Què implica plantejar-se un **canvi de reglament** en la universitat?
 - d. Què implica plantejar-se la **comunicació** dins de la universitat?
3. Et sents representada per els òrgans de govern de la Facultat/UAB?
4. Creus que hi ha hagut una transmissió de la informació fluida de com afectarà a cadascuna de les carreres l'aplicació de l'EEES? Expliqueu com us agradaria que hagués estat o com l'hauríeu fet vosaltres?

Sobre representativitat i democràcia als campus de la UAB, UB i UPF					
	Tipus Consulta	Cens cridat	Participació	Vots favorables	% sobre Cens cridat
UAB	REFERÈNDUM	22.076*	19,11%	4090	13,01
	RECTORA (A. Ripoll)	37141	13,30%	1466	3,95
UB	REFERÈNDUM	57173	18,30%	9732	17,02
	RECTOR (D. Ramírez)	65055	11,6%**	3527	5,42
UPF	REFERÈNDUM	9436	9,75%	816	8,65
	RECTOR (J. Moreso)	11759	18,46%	561	4,77

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades oficials de recompte de les universitats de les consultes realitzades durant el curs 2008/09, amb l'excepció del referèndum de la UAB realitzat sense cap col·laboració per part de les autoritats acadèmiques (en aquest cas la font és el recompte de la Coordinadora d'Assemblees de Facultat i SEPC).
 *El referèndum de la UAB per dificultats logístiques no va poder realitzar-se a totes les facultats del campus.
 ** Dades de la primera volta, la segona va tenir una participació d'un 10%.

5. Què s'observa en la taula? Quins són els factors que influeixen aquest fenomen i com actuen?
6. Com creus que ens hem de plantejar des de la Comunitat Universitària la convivència entre les diferents formes de fer, pensar i sentir la participació.

Fes un esquema, ordena els següents agents universitaris: alumnat, assemblea, consell d'estudiants, deganes, departaments, PAS, professorat, vicedeganes. Segons el seu potencial/poder de canvi dins la institució de la universitat. Podeu introduir altres agents si ho consideres oportú.

En referència a l'àmbit Acadèmic-formatiu el text utilitzat va ser:

A. El paper de les universitats a la societat: aprenentatge al servei del mercat o formació del pensament crític...

Davant dels reptes que suposen tant la globalització com la societat del coneixement, s'impulsa un canvi metodològic que posa en el centre el procés d'aprenentatge de l'estudiant des d'una perspectiva d'aprenentatge al llarg de la vida. La nova societat del coneixement ha convertit la continua actualització de coneixements i la formació permanent en necessitats. Fa anys, els coneixements que una persona adquireix a la universitat li podrien ser d'utilitat per a tota la vida. Actualment, són la base i el punt de partida, però els contextos laborals, econòmics i socials canvien amb tanta rapidesa que no poden ser considerats permanents. (Estratègia Universidad 2015, p. 31)

La qüestió central en això és de criteri, perquè una cosa és adaptar els plans d'estudis a les previsibles necessitats de la societat en el seu conjunt i una altra de molt diferent adaptar-los a les demandes de les

empreses, que són només una part de la societat. Decidir sobre això és també decidir sobre preferències i valors en la institució universitària. (La cara fosca del Pla Bolonya, Fernández Buey 2009, p.63)

En el debat sobre la implantació del Pla Bolonya, sovint s'equipara el paper de la universitat en la societat del coneixement amb el d'una universitat que es rendeix al coneixement que precisa el mercat. Els arguments a favor de l'aplicació de l'EEES es basen en la crisi de model de la universitat tradicional, en la renovació i homologació dels títols, la millora de les competències de l'estudiant i una major mobilitat (veure www.uab.cat/bolonya). Entre els contraarguments hi trobem que amb l'EEES es parla d'una revolució pedagògica que substitueix la cultura de l'ensenyança per a la cultura de l'aprenentatge, però que en realitat això emmascara la mercantilització (Fernández Liria 2009, p. 71). Aquest debat contraposa l'aprenentatge basat en competències i habilitats amb l'aprenentatge de coneixements i sabers.

Entre el professorat universitari, partidaris i detractors de Bolonya, encara hi ha qui pensa que en l'àmbit de la recerca es genera coneixement i que en la docència es transmet. Així, en els documents sobre l'aplicació de l'EEES a l'Estat espanyol, es fa referència a la producció del coneixement en l'àmbit de la investigació i de la producció científica. En el terreny de l'educació, no té sentit la separació entre el coneixement que produïm en la investigació i la docència: el què i el com estan relacionats. Una altre repte que podem reconèixer davant de la implantació de l'EEES, és que les visions sobre l'aprenentatge són "apreses" i que per generar una nova cultura de l'aprenentatge, no n'hi ha prou en canviar l'estructura.

La proliferació d'universitats i la democratització del sistema, ha facilitat l'accés a la universitat a un 37.02% de la població d'entre 18 a 24 anys durant el curs 2007-08 –1.500.069 universitaris incloent-hi estudiants de grau, màster i doctorat–, una xifra que contrasta amb el 10.5% al 1981 (dades extretes de Estrategia Universidad 2015, p.12). Aquesta situació difereix d'altres països europeus on la universitat està reservada a una elit. Pel que fa als objectius de l'educació superior, entre els estudiants de formació del professorat, el 52.3 % considera molt important que l'educació de les persones té un paper actiu en la societat, és a dir, aprendre a desenvolupar el pensament crític (Eurobaròmetre, Students and Higher Education Reform. Special Target Survey 2009). Aquesta xifra contrasta amb el 40.9% dels estudiants d'Enginyeria i l'opinió més generalitzada de que la universitat ha de preparar per a tenir èxit en el mercat laboral. Aquesta situació té a veure amb els contextos i finalitats de la professió de l'educador, orientada a la justícia social, la interculturalitat i la igualtat d'oportunitats.

B. Creativitat i canvi en les metodologies d'ensenyament-aprenentatge. Temps, espais i professorat/alumnat necessaris per a la transformació

En la conferència inaugural al curs 2007-08 que va fer Vicent Partal a la Facultat de Ciències de l'Educació, aquest intel·lectual destacava que si bé internet i google han transformat l'accés a la informació, la tasca de l'educació a la universitat és la de contextualitzar, donar sentit, relacionar i analitzar críticament la informació. A més, una facultat com la nostra ha de ser un laboratori d'experimentació i innovació de les metodologies d'ensenyament-aprenentatge:

...essent conscients que en la nostra facultat es formen educadors, tant de l'àmbit formal com del no formal, entenem aquests espais de debat com una oportunitat per a desenvolupar metodologies d'ensenyament-aprenentatge noves i creatives que a part de tenir en compte la dimensió cognitiva de l'educand tingui en compte les altres (afectiva, social-comunitària, ecològica, transcendent...). ("Aposta per a la moratòria d'aplicació dels nous plans d'estudi tot generant debat i mètodes creatius per a educar-nos," document presentat a la junta extraordinària de facultat, 20.04.2009 p. 1).

Alguns dels canvis metodològics que es promouen amb la implantació de l'EEES són: l'aprenentatge cooperatiu; la combinació d'activitats dirigides, activitats supervisades i treball autònom; l'aprenentatge basat en problemes o estudi de casos; l'avaluació continuada; la carpeta d'aprenentatge de l'estudiant com a eina per a l'avaluació, etc. (veure www.uab.cat/ides).

En l'avaluació de la titulació d'educació social, l'alumnat va argumentar un excessiu ús de metodologies expositives de caràcter magistral, que sovint entren en contradicció amb els propis continguts que es pretenen transmetre (Procés d'avaluació de la qualitat del sistema universitari de Catalunya, AQU 2008, p. 52). Aquest estudiants coincideixen amb els d'Educació Infantil i Primària que van participar en l'experimentació dels plans pilot quan valoren que: la ràtio i les infraestructures no faciliten la participació i el canvi metodològic; i que hi ha una gran càrrega de treballs –la percepció de que el temps dedicat és desmesurat–, que es podria solucionar amb una major coordinació dels professors i planificació de les activitats. Tot i que les valoracions que fan del professorat són positives, l'ansietat davant de l'aprenentatge és creixent entre l'alumnat, així com la sensació de multiplicació de tasques i de manca de temps i espais per al treball en grup.

C. La qualitat dels estudis en els nous graus d'educació

A l'Estat espanyol, l'estructura dels estudis que s'implanten amb l'adequació a l'EEES és de 4 +1 (grau + màster) que contrasta amb la de 3 + 1 adoptada a la majoria de països europeus. Aquesta situació diferenciada és la que ha propiciat que la reivindicació històrica dels magisteris i de la diplomatura d'educació social d'equiparar-se a les llicències es faci realitat.

La implantació d'aquest model va començar a la facultat amb la posada en marxa dels màsters oficials. Pel que fa a l'experimentació i disseny dels nous graus a la nostra facultat, aquest procés va començar amb els plans pilot de les titulacions de Pedagogia, Educació Infantil i Educació Primària, implementant els canvis en les assignatures ja existents. La primera fase es va caracteritzar per adaptar allò que feiem al nou format que ens demanava el sistema, aquesta ha estat una estratègia de la facultat. En la segona fase, el professorat ha hagut de posar inventiva i astúcia, per a incorporar en els dissenys dels nous graus, les millores que l'experiència ens havia fet detectar, pel que fa a continguts i la seva distribució. Pel que fa als estudiants, els seus representants a la junta de facultat van deixar clar que rebutjaven la implantació dels nous graus i que en criticaven el procés d'elaboració.

Com a aspectes que caracteritzen els nous graus de la facultat, destaquen:

- La formació bàsica compartida en el primer curs comú a tots els graus d'educació
- La formació integral del mestre centrada en el pràcticum a l'educació infantil
- La creació de mencions al grau d'educació primària com a resultat de l'eliminació de les especialitats
- Una aproximació als contextos reals de l'educació social
- Uns estudis de pedagogia, que preparen per a intervenir més enllà del currículum i l'escola
- Els grups passen a ser de 75 alumnes en les sessions expositives i es divideixen en 3 en els seminaris (grups de 25).

Hi ha hagut una aposta ideològica per a la qualitat en els estudis, però a l'hora de la veritat, les comissions encarregades dels dissenys dels nous graus, han hagut de comptabilitzar crèdits i fer encaixar les visions pròpies en un marc que té orientacions i requeriments de l'administració central, la catalana i de la UAB. Durant el procés de disseny de les assignatures dels nous graus, hi ha hagut dos graus que han patit la tutela del Ministeri pel que fa a les competències que les seves assignatures han d'integrar, és el cas de l'Educació Infantil i l'Educació Primària. En el moment actual, sorgeixen nous reptes: la temporalització de l'aplicació, l'organització de grups i torns de matí i tarda; les assignacions de crèdits als departaments; el disseny de les guies docents, de les activitats formatives i d'avaluació...

Fins ara el criteri d'avaluació de la formació universitària havia estat la qualitat (superioritat en el seu gènere, naixença o posició elevada. Diccionari de la Llengua Catalana 1977, Pompeu Fabra, p.1410). A partir d'ara el criteri serà l'excel·lència (qualitat d'excel·lent, eminent. Excel·lent: que excel·leix, eminent en bones qualitats. Íbid. p.809). Els estudiants argumenten que això tindrà conseqüències importants, que es faran rànquings d'universitats en funció dels resultats acadèmics dels seus alumnes i que l'assignació pressupostària i de beques es farà tenint en compte aquests rànquings, la qual cosa va en detriment de la universitat pública.

Preguntes de l'eix acadèmic-formatiu:

1. És necessari integrar en els nous estudis l'aprenentatge de coneixements, de competències i la formació del pensament crític (graus, màsters, pràcticum, recerca)? Per què i com?
2. Quin ha de ser el paper del pensament crític en la formació de l'educador-a com a agent de transformació social?
3. Es donen les condicions de temps, espais i professorat necessàries perquè es produeixin els canvis en les metodologies d'ensenyament i aprenentatge? Quines són o haurien de ser?
4. Què suposen els canvis metodològics pel que fa a la càrrega de treball del professorat i de l'alumnat? Com es pot portar a terme l'avaluació continuada si es mantenen els examens?
5. Quina revolució pedagògica (creativitat, reflexió, participació, valors) voldries per a les nostres universitats i a la facultat? Com es duria a terme?
6. Com afecta la implantació dels nous graus i màsters (continguts, tipologies d'activitats, dedicació, metodologies, etc.) a la qualitat dels estudis?
7. Com podem participar els diferents agents del procés de reflexió i avaluació sobre la implantació de l'EEES a la facultat?

Com es pot observar la proposta de treball per a cada grup és força diferent no només en el contingut sinó en la metodologia utilitzada. Aquest fet és el resultat de l'absoluta autonomia dels diferents membres de la Comissió per elaborar les seves propostes. El professorat directament implicat en l'elaboració d'aquests textos va ser: Josep Bonil, Jaume Botey, Mercè Izquierdo Rafael Merino i Montserrat Rifà. La resta de professorat En Diàleg va desenvolupar altres tasques com la reserva d'espais, organització del dinar, de l'activitat artística, etc.

A nivell de participació el grup c: Acadèmic-formatiu va ser el que va tenir més persones assistents amb aproximadament 50. Els dos altres grups van tenir aproximadament 10 assistents cadascun.

(c) El dinar: un dinar de carmanyola

El dinar va ser anomenat com a "dinar de carmanyola". La idea era que tothom que hi participés portés alguna cosa per compartir. Es va fer a la plaça de les Oliveres, i va ser un moment molt distès.

(d) Altres llenguatges: un espai de treball comú de caràcter artístic.

El treball de la tarda va tenir un caràcter més artístic. En ell es van proposar dues activitats:

- a. Una proposta grupal per elaborar una composició en format pintura que havia de representar el que els membres del grup consideraven que havia estat i és l'aplicació a la Facultat dels acords derivats del procés de Bologna. Aquest taller el va coordinar el professor Xavier Gimeno.

Imatges elaborades pels tres grups participants a l'activitat de tarda

- b. Una proposta individual en format de vídeo on cada persona tenia un minut per expressar allò que volgués sobre el pla Bologna. El "videomatón" el van coordinar el personal del Servei d'Audiovisuals de la Facultat.

(e) I ara què?: les conclusions

Finalment es va destinar un petit espai conjunt per presentar les conclusions de cada grup i valorar les Jornades. En aquesta valoració es va destacar la pertinència de la iniciativa, tot i que la poca assistència demanava reflexionar sobre els termes en què calia seguir actuant. Malgrat tot, es va acceptar proposar pensar una nova jornada per al curs 2009-10. A continuació es presenten les conclusions de cada eix.

Les conclusions de cada grup es van recollir en uns textos que van elaborar les persones (professorat i estudiants) responsables de coordinar els respectius debats.

Eix 1. Econòmic-polític

Es posa de manifest que hi ha treballs teòrics i debats oberts sobre la globalització i els efectes econòmics, del mercat i de l'entorn... en la societat i l'educació, que tenen interpretacions variades. Es constata que el procés és irreversible però les lectures sobre les conseqüències són diferents. En funció d'aquestes lectures es planteja que hi ha dues possibilitats: la cerca o producció d'esclètxes i l'enfrontament sistèmic. És important situar que aquestes possibilitats es construeixen a partir de mirades diferents sobre el capitalisme:

- La crisi actual ha posat de relleu les contradiccions del sistema econòmic i financer, tot i que no està clar si la superació de la crisi serà per la via d'enfortir el capitalisme reformat o per la via de trobar altres formes d'organitzar la producció, l'intercanvi i el consum. El paper de l'educació serà diferent en funció dels escenaris de futur possibles.
- El procés de mercantilització ha arribat als serveis, com ara la sanitat i l'educació. Davant d'aquest fet, es pot buscar un canvi global de sistema o bé buscar algunes esclètxes des d'on matisar aquesta mercantilització i per fer una acció local.

Pel que fa a obrir esclètxes, això val tan per a generar canvis globals com per als canvis locals. Quan es neguen les esclètxes és perquè es vol un canvi global.

Per últim, en el cas de l'educació superior i les institucions, atès que la Universitat Autònoma de Barcelona és una empresa pública, un dels mecanismes de control de la mercantilització rau en la demanda de transparència en la informació i gestió dels seus pressupostos.

I ara què...

Aquests posicionaments porten a afirmar que: o bé no hi ha res a fer o cal veure quines mancances se'ns plantejaran a l'educació superior i a la facultat a partir de l'any vinent. Per això es proposa intervenir a partir de trobades periòdiques.

Es proposa la creació d'una comissió o grup de seguiment no institucional sobre el canvi de la llicenciatura i les diplomatures als graus. Aquesta comissió podria abordar els següents temes: l'aprendre a aprendre; la compatibilitat d'estudi i feina; el creixement de la mobilitat en relació als graus i màsters; el paper del pensament crític a les classes i en el treball per competències, entre d'altres.

Eix 2. Organitzatiu-institucional

1. *Hem partit del concepte de participació per a debatre sobre la presa de decisions a la universitat com a nucli de conflicte.*
2. *Qualsevol acció que pretengui transformar el context hauria de planificar una estratègia: objectius, escala, recursos i característiques del context.*
3. *Cal revisar els actuals canals de participació al Facultat i a la UAB per a que esdevinguin motor de canvi.*
4. *I augmentar la cohesió entre les persones que formen part de la facultat, sense que això signifiqui que ningú renunciï als seus objectius. A partir d'aquí sorgeixen com a propostes:*

Una actitud:

Fugir de l'angoixa de la perspectiva temporal, cercar el compromís i consciència que entre les persones que formen la Facultat hi ha ganes i energia.

Un pensament:

Els fenòmens com a procés, pensar en escales, tenir en compte el rigor del coneixement, la visió complexa i madurar les idees.

Una acció:

Repetir la jornada, reprendre la iniciativa al setembre, buscar eines de cohesió entre les persones que formen la Facultat, mantenir els fronts de treball oberts i definir estratègies.

Eix 3. Acadèmic-formatiu

Pensament crític i innovació

El pensament crític és quelcom inherent a la formació dels educadors. Des de la facultat han de sortir persones competents que sàpiguen resoldre problemes i educadors crítics. El pensament crític travessa tots els camps de saber (humanitats, socials, ciències i tecnologia). Algunes persones creuen que no fa falta separar pensament de pensament crític.

La percepció del professorat és que hi ha un projecte de formació basat en el pensament crític, en canvi, els estudiants no ho troben a les classes. Expressen una certa decepció respecte de les expectatives d'haver triat la UAB, que només es genera pensament crític en algunes classes de professors concrets i que n'hi ha hagut dins del context alternatiu de les mobilitzacions.

La contraposició de visions també afecta al discurs de la innovació. Es parla del mite de la UAB com a innovadora, del que s'aprèn dins i fora de la universitat. Aquí els estudiants manifesten que també en són responsables, que, en general, hi ha poca participació, interès pel pensament crític i la creativitat per part seva a les classes.

El paper social de la universitat davant dels canvis

La universitat s'ha de resituar davant del canvi polític, econòmic i social. Els canvis de sistemes són llargs, duren entre 15 i 20 anys. Encara que no hi hagués Bolonya hi hauria d'altres dinàmiques, i per tant, la qüestió és:

-com ens situem o quin projecte volem per a la facultat? -qui volem ser en aquest context que s'obre i què estem disposats a fer?

Es parla del canvi i de la crisi com a oportunitat per a millorar: des de l'adaptació, l'assimilació i/o la transformació. Preocupa la crisi de l'educació com a servei públic, que la desregulació i lliberalització dels mercats va lligada a una creixent regulació de l'educació i les institucions educatives. S'aclearix que treballem per a la gent i no per al mercat, o si més no que ho hauriem de fer o ho volem fer.

La paraula revolució es pot associar a evolució (canviem endavant) i a involució (anem enrera), però també a: volició, acte de voluntat; i a volitiu, voluntat de fer, de construir alguna cosa.

"Revolució pedagògica" i capacitat d'agència com a subjectes

En aquest apartat, s'agrupen els temes de reflexió en els següents punts:

- *Les metodologies que proposa Bolonya són interessants, -però quina intenció educativa hi ha? S'analitza l'aprenentatge al llarg de la vida, l'aprenentatge individual i l'avaluació continuada a partir de la teoria del capital humà i del control sobre l'alumne com a individu. S'aporten altres referents contemporanis de la teoria, com el treball d'Amartya Sen.*
- *A la facultat hi ha diferents perfils d'alumnes i professors. Per exemple, alumnes que els agraden els nens, que volen canviar el món i els que s'identifiquen amb les dues opcions; professors que volen ser catedràtics, que volen evolucionar i ajudar, i els que volen les dues coses.*
- *El diàleg i debat que estem fent en aquesta jornada no ens l'imaginem en una altra facultat o universitat, no es fa habitualment a les classes, és el que ens fa créixer i aprendre.*
- *Les causes i les solucions són en els temps: en el temps històric, en el temps per a reflexionar (en tenim?), en la gestió del temps com a alumnes i com a professors. Als centres educatius tampoc hi ha temps i amb la carrera docent actual s'han perdut les utopies.*
- *Les lleis soles no fan els canvis, que esdevenen a partir de pràctiques reals, una llei no inventa la realitat. Els canvis també ens col·loquen en una situació de fragilitat, no ens podem quedar igual que abans. Per això cal veure com podem fer propostes de canvi, quina és la capacitat d'agència i d'acció com a alumnes i professors.*

- *El professor d'universitat també és un educador i hauria de conèixer els problemes de l'educació, per ajudar a solucionar-los. Els diferents professionals de l'educació haurien de participar com a agents en la reflexió que ens estem plantejant.*

I ara què?

Ens centrem en com podem participar en la reflexió sobre el dia a dia. És important que no es separi als estudiants dels diferents graus, que hi hagi oportunitats per a compartir espais: per exemple, a la formació bàsica compartida i en la continuació d'aquests debats.

Es veu la necessitat d'un espai i un temps no regulat per a la reflexió sobre el model de facultat, que es centraria en temes acotats: pensament crític, laboratori d'experimentació d'ensenyament-aprenentatge, identitat com a facultat, punts forts i febles...

Conclusions

En un breu assaig titulat "Una nova escena del drama entre vell i jove" de Zygmunt Bauman (2008) ens parla de la dificultat d'establir el diàleg intergeneracional dins dels contextos líquids que caracteritzen el nostre temps. A la clàssica dificultat d'establir diàlegs fluïts entre formes diverses de veure el món s'afegeix l'estructura puntillista que caracteritza el temps actual en la que les distàncies entre formes de veure el món són cada cop més àmplies i aïllades.

L'experiència que hem explicat en aquest text es pot associar fàcilment a la paradoxa que expressa Bauman. La Facultat es converteix en un espai on les persones que el compartim tenim diversitat de visions i posicionaments i a la vegada manifestem una gran dificultat per posar en contacte els nostres posicionaments per crear un emergent compartit. Per això hem adjuntat tots els documents, amb la finalitat d'afavorir que el lector es faci una opinió pròpia de la Jornada.

Tot i això hem arribat a conclusions diverses, mediatitzades pel col·lectiu al que pertanyem. Podríem dir que hi ha algunes conclusions consensuades, poques, i d'altres que parteixen molt de la visió que té cada col·lectiu de la dinàmica de la Facultat.

Des del consens podem dir que el diàleg es mostra com a una eina fonamental per abordar les situacions de conflicte. No creiem que s'hagi resolt el conflicte i molts menys que el proper curs no ens trobem davant de situacions similars a les del curs 2008-09. Veiem que el diàleg ha servit per apropar visions i per trencar una cert posicionament estereotipat i monolític dels estaments que formen la Facultat. Això ens porta a pensar que cada col·lectiu que forma la comunitat continuarà treballant pels seus objectius, des de les seves estratègies i possiblement apareixeran noves situacions de conflicte. Ara bé, creiem que en el seu abordatge partirem d'un punt més proper que el del curs 2008-09. No tenim per això cap garantia que aquesta aproximació pugui ser útil.

Per al professorat l'experiència ha estat interessant. En primer lloc ha fet aflorar la diversitat que hi ha en tots els col·lectius que formen la Facultat. Diversitat de posicionaments, objectius, estratègies i la dificultat que comporta gestionar aquesta diversitat, sobretot quan es fa evident el conflicte. També ha permès reflexionar entorn a la dualitat entre els canals institucionals de representativitat i comunicació que hi ha a la Facultat i els canals no institucionals. Les característiques de cada canal, els codis que els mouen i les dificultats per posar-los en contacte.

Un altre aspecte ha estat la possibilitat d'apropament entre alumnat i professorat més enllà de l'experiència d'aula, sovint mediada per la urgència del continguts.

Per últim, i com a reflexió global, creiem que és important que des de les institucions universitàries es dinamitzi una profunda reflexió sobre l'espai que han d'ocupar les persones que les formen. És important debatre sobre aspecte específics com la representativitat dels

membres de la comunitat, les distribucions d'horaris, etc. Però alhora es fa fonamental afavorir el disseny d'estratègies que afavoreixin la comunicació entre els membres de la Universitat. Espais de discussió, de treball conjunt que no estiguin sotmesos a la rigidesa dels horaris, dels currículums de les assignatures o de les qualificacions finals, per esdevenir espais estimuladors dels pensament crític i l'acció responsable.

En el nostre cas podem aportar una experiència que té el valor d'haver posat en una mateixa taula membres de tota la Facultat amb un objectiu comú, amb les limitacions i possibilitats que comporta posar en joc formes molt diverses de veure i viure el món.

Qüestions i/o consideracions per al debat

Quines característiques han de tenir els canals de comunicació entre els estament universitaris?

Com és una formació universitària que desenvolupa el pensament crític?

Què vol dir una acció responsable?

Què significa participar?

Quins i com s'estructuren els espais de participació?

Aquestes o d'altres preguntes són les que podrien abordar-se en el debat final.